

ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ ТА АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ЗАДЛЯ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ І ВРЕГУЛЮВАННЯ

У науковій статті розглянуто основні проблематичні питання щодо уникнення, виникнення конфлікту інтересів, засобів запобігання йому під час здійснення судової діяльності судьями в українській правовій системі та судоустрої.

Проаналізовано й узагальнено методи запобігання конфліктам інтересів, що виникають у діяльності суддів, зокрема під час здійснення ними правосуддя, та врегулювання таких конфліктів.

Проаналізовано роль Вищої ради правосуддя, а також роль Вищої кваліфікаційної комісії суддів у розгляді випадків відповідальності суддів, які не змогли б самостійно вийти із ситуації, коли потрапили в пастку конфлікту інтересів. А також наслідки не уникнення або невчасного уникнення судьями конфлікту інтересів, види відповідальності суддів у такому разі.

Акцентовано значущість та необхідність звернення суддів до Ради суддів України, коли вже склалася ситуація з конфліктом інтересів і суддя не може врегулювати його самостійно.

Доведено доцільність правильного розуміння змісту інституту запобігання конфлікту інтересів та врегулювання його, визначено поняття «конфлікт інтересів». Через реалізацію нормативно-правової бази, зокрема Закону України від 2014 року «Про запобігання корупції», досягнуто реалізацію вміння виокремлювати два види конфлікту інтересів у діяльності судді – реального конфлікту інтересів та потенційного конфлікту інтересів, які свідчать про наявність в особи (судді) приватного інтересу у сфері видів судової діяльності, у якій суддя виконує свої службові чи представницькі повноваження, що могли б вплинути на об'єктивне чи неупереджене ухвалення рішення, наслідками якого може бути вплив на незалежність і неупередженість рішення судді в майбутньому.

У статті визначено комплекс чинників, які зумовлюють успішність реалізації законодавчих актів, що спрямовані на забезпечення нормативно-правової основи процесуального права в запобіганні конфлікту інтересів (урегулювання його) у діяльності суддів або в разі їх відводу в судовому процесі.

Ключові слова: *конфлікт інтересів, діяльність суддів, правове врегулювання, особистий інтерес, інформування сторін.*

The scientific article considers the main problematic issues regarding the emergence and means of preventing or avoiding conflicts of interest in the course of judicial activity by judges in the Ukrainian legal system and judicial system.

Methods of prevention and settlement of conflicts of interest that arise in the activities of judges, in particular, in the course of their administration of justice, are analyzed and generalized.

The role of the High Council of Justice is analyzed, as well as the role of the High Qualifications Commission of Judges in considering cases of liability of judges who would not be able to get out of a situation where they are trapped in a conflict of interest. As well as the consequences of not avoiding, or untimely avoidance by judges of conflict of interest and types of liability of judges in this case.

The importance and necessity of appeals of judges to the Council of Judges of Ukraine are highlighted, when a situation of conflict of interest has already arisen and the judge is not able to resolve it independently.

The expediency of correct understanding of the content of the institute of prevention and settlement of conflict of interests and definition of the concept of conflict of interests is proved. Through the implementation of the legal framework, in particular, the Law of Ukraine of 2014 "On Prevention of Corruption" achieved the ability to distinguish two types of conflict of interest in the activities of a judge – a real conflict of interest and a potential conflict of interest in the field of judicial activity in which a judge exercises his or her official or representative powers, which could influence the objective or impartial adoption of certain decisions, the consequences of which may affect the independence and impartiality of the judge's decision in the future.

The article identifies a set of factors that determine the success of the implementation of legislation aimed at ensuring the legal basis of procedural law in preventing and resolving conflicts of interest in the activities of judges or in case of their removal in court.

Key words: *conflict of interest, activity of judges, legal settlement, personal interest, informing parties.*

Вступ. У статті висвітлено актуальні питання, пов'язані з виникненням конфлікту інтересів у діяльності суддів. Досліджено та проаналізовано засоби для запобігання йому і врегулювання його. Розглянуто основні типові ситуації, пов'язані з виникненням конфлікту інтересів у діяльності суддів.

Питання про вчасне запобігання конфлікту інтересів суддів і запобігання такому є актуальним. На початку дослідження проблематики варто зазначити, що конфлікт інтересів передбачає наявність суперечності між службовими й особистими, приватними інтересами судді. Зараз це питання надзвичайно непокоїть суспільство та громадськість, є окремим об'єктом антикорупційної політики нашої країни.

Незважаючи на актуальність зазначеного явища, вивчення запропонованої теми не є популярним у наукових колах, однак питання про запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його досить активно досліджується в галузі юриспруденції.

Правове регулювання правил щодо запобігання конфлікту інтересів здійснюється за допомогою чинних нормативно-правових актів держави та створення низки нових, досконалих нормативно-правових актів, наприклад, Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII «Про запобігання корупції», Законом України від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII «Про судоустрій та статус суддів», процесуальними законами, як-от Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України тощо.

До розгляду питань в аспекті виникнення та засобів врегулювання конфлікту інтересів залучено наукові праці із зазначеної проблематики, до якої звертались І.Г. Лопушинська, І.П. Мосцова, О.В. Токар-Остапенко, а також використовувались періодичні видання інтернет-ресурсів.

Невідомі достеменно шляхи врегулювання всіх конфліктів інтересів, але точно можна визначити їх типологію й основні ознаки. Це все допоможе в подальшій розробці способів їх нейтралізації.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення основних аспектів виникнення і перебігу конфлікту інтересів у роботі судді, створення і побудова алгоритму для їх подолання крізь призму нормативно-правової бази. У процесі написання статті також необхідно виокремити головні аспекти відповідальності суддів за порушення правил запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його.

Результати дослідження. Розпочинаючи проведення дослідження проблематики, що представлена в науковій статті, необхідно визначити основні напрями, які визначають науковці та юридичні співтовариства щодо розуміння основних понять, пов'язаних із конфліктом інтересів, який може виникати між суб'єктами, що виконують свої службові та представницькі повноваження, або впливає на вчинення чи невчинення дій під час виконання цих повноважень.

Конфлікт інтересів може виникнути під час виконання повноважень суб'єктами судової влади, а саме в суддів. Тому одним з питань у статті є визначення сутності поняття «конфлікт інтересів», аналіз нормативно-правових актів щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності суддів і врегулювання його, виявлення та розгляд ознак наявності конфлікту інтересів у їхній діяльності. Оскільки виникнення конфлікту інтересів досліджується через дії судді, варто розуміти, що конфлікт інтересів має бути врегульований у порядку, визначеному відповідним процесуальним законом. А також визначити ті дії судді в ситуаціях, коли конфлікт інтересів не може бути врегульований у порядку, визначеному процесуальним законом.

Для правильного розуміння змісту інституту запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його насамперед варто визначити сенс ключового поняття – «конфлікт інтересів». Відповідно до Закону України від 2014 р. «Про запобігання корупції», виокремлюють його два види: реальний конфлікт інтересів – це суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, які б впливали на об'єктивне або неупереджене ухвалення рішень, у даному разі із суддею, та потенційний конфлікт інтересів, який свідчив би про наявність в особи приватного інтересу у сфері, де вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що могли б вплинути на об'єктивне чи неупереджене ухвалення певних рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання цих повноважень. Варто звернути увагу на те, що приватний інтерес судді може вплинути на незалежність і неупередженість рішення судді в майбутньому. Отже, можна сформулювати узагальнене визначення цього терміна. Конфлікт інтересів – це ситуація, у якій суддя під час розгляду справи має якийсь особистий інтерес, але це не завжди може означати винесення неправосудного рішення, тобто не завжди може негативно впливати на правосудну діяльність судді.

З конфліктом інтересів досить тісно пов'язані такі негативні явища, як зловживання службовим становищем, фаворитизм, непотизм (кумівство), корупція, що розвивається на їхній підставі. Ситуація конфлікту інтересів містить, крім іншого, і моральну складову частину, оскільки багато в чому вона залежить від рівня моралі та культури державних службовців, від їхнього вміння ухвалювати належні рішення. Моральні зусилля державного службовця, яким є особа, згідно із Законом України від 10 грудня 2015 р. «Про державну службу», повинні бути підкріплені чіткою правовою регламентацією його діяльності, комплексом заходів щодо попередження таких ситуацій, їх недопущення або мінімізації шкідливих для особистості, суспільства і держави наслідків.

І.П. Лопушинський уважає, що конфлікт інтересів виявляється в завданні майнової шкоди третім особам, зокрема й унаслідок порушення різних умов конкуренції або доступу до державних ресурсів і послуг [7, ст. 12].

Авторитет суду та судових рішень формується в суспільній свідомості шляхом оцінювання поведінки судді як у службовій діяльності, так і поза нею. Професійна діяльність суддів зобов'язує їх показувати і пропагувати високі моральні якості в суспільстві. Також варто зазначити, що така поведінка має бути не тільки в залі судових засідань, а й поза нею. Відповідні положення визначено Кодексом суддівської етики, затвердженим XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. та міжнародними стандартами, що регламентують діяльність суддів [5].

Правове регулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів закріплене в багатьох нормативно-правових актах. Насамперед у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII, Законі України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII, процесуальних законах – Цивільному процесуальному кодексі України, Кримінальному процесуальному кодексі України, Господарському процесуальному кодексі України, Кодексі адміністративного судочинства України.

З метою запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його судді застосовують окремі рішення Ради суддів України, якими роз'яснена позиція Ради щодо досліджуваної проблематики в діяльності суддів, а саме: рішення від 4 лютого 2016 р. № 2 «Про Порядок здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо конфлікту інтересів»; рішення від 12 травня 2016 р. № 36 «Щодо роз'яснення про наявність чи відсутність конфлікту інтересів у діяльності суддів»; рішення від 4 листопада 2016 р. № 75 «Про роз'яснення щодо наявності конфлікту інтересів»; рішення від 4 листопада 2016 р. № 77 «Щодо наявності конфлікту інтересів у проведенні таємного голосування в суді»; рішення від 8 червня 2017 р. № 34 «Про роз'яснення деяких питань щодо конфлікту інтересів у діяльності суддів»; рішення від 7 вересня 2017 р. № 46 «Щодо роз'яснення деяких питань щодо конфлікту інтересів у діяльності суддів»; рішення від 7 грудня 2017 р. № 75 «Про роз'яснення щодо повноважень РСУ як єдиного компетентного органу, до якого звертаються судді у випадку конфлікту інтересів» [9].

Крім того, судді можуть звертатися до Методичних рекомендацій з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняних до них осіб, затверджених рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 14 липня 2016 р. № 2 за відсутності правил, якими врегульовуються конкретні ситуації з конфліктом інтересів. Варто зазначити, що головним законодавчим актом, що регулює відносини у сфері виникнення конфлікту інтересів у діяльності судді, є Закон України «Про запобігання корупції». Його дія поширюється на визначене коло суб'єктів. До цих суб'єктів віднесено суддів, суддів Конституційного Суду України; Голову Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), його заступника, членів ВРП, інспекторів, посадових осіб

секретаріату; Голову Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ), його заступника, членів ВККСУ, інспекторів, посадових особи секретаріату цієї Комісії; посадових осіб Державної судової адміністрації України, присяжних (під час виконання ними обов'язків у суді) [3].

Велике значення для запобігання конфлікту інтересів у діяльності суддів та врегулювання його мають положення ст. 1 та розд. 5 Закону України «Про запобігання корупції», де зазначено головні методи врегулювання конфлікту інтересів. У ч. 1 ст. 35 наявне посилення на спеціальні норми Закону України «Про судоустрій і статус суддів», щодо застосування до суддів як спеціальних суб'єктів конфлікту інтересів під час здійснення ними правосуддя. Згідно із цими нормами, для суддів встановлено спеціальний порядок дій у разі конфлікту інтересів із метою його врегулювання, визначено Раду суддів України як єдиний орган, уповноважений на формування правил контролю за дотриманням суддями законодавства про конфлікт інтересів, передбачено відповідальність суддів за недотримання вимог законодавства про врегулювання конфлікту інтересів.

Під час вивчення даної теми не можна залишити поза увагою питання визначення властивостей конфлікту інтересів суддів. Спираючись на аналіз законодавства України, можна виділити його дві головні ознаки:

1. Наявність приватного інтересу судді.
2. Посадові повноваження судді.

Приватним інтересом є будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, зокрема й зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, також тими, що виникають у зв'язку із членством або діяльністю у громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [3, ст. 1].

Приватний інтерес може бути майновим і немайновим. У результаті дослідження майнового приватного інтересу можна дати таке визначення: це інтерес, що пов'язаний із майном, яким володіє суддя, особистими, сімейними, майновими зобов'язаннями, дружніми, цінними паперами, позаслужбовими банківськими вкладками, кредитами, стосунками судді.

Немайновий інтерес, за визначенням Закону, є інтересом, пов'язаним з особистими, сімейними, дружніми й іншими позаслужбовими стосунками судді. До цієї групи інтересів відносять стосунки судді із близькими особами та членами сім'ї в розумінні норм антикорупційного законодавства, а також само стосунки із друзями, знайомими, спілкування судді в соціальних мережах.

У всіх випадках судді зобов'язані діяти таким чином, щоб слугувати прикладом доброчесності для своїх колег і учасників судових проваджень, громадськості, вони несуть відповідальність за вирішення питань, які безпосередньо пов'язані з їхнім приватним інтересом, таким чином, щоб максимально запобігати конфлікту інтересів під час їх обрання / призначення на посаду судді та у процесі виконання ними функцій зі здійснення правосуддя [1].

Більшість конфліктів інтересів суддів можуть бути врегульовані в порядку, визначеному нормами процесуального права. До головних ознак таких конфліктів варто відносити тільки реальний конфлікт інтересів; не віднесення та застосування ч. 10 ст. 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою на суддів покладено обов'язок повідомляти Раду суддів України в разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів не пізніше наступного робочого дня з моменту виникнення такого конфлікту інтересів у письмовій формі [4]; якщо порушуються правила запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його, застосовується лише дисциплінарна відповідальність за Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Випадки реального конфлікту інтересів, що може бути врегульований способом, передбаченим процесуальним законом, доцільно класифікувати залежно від приватного інтересу судді й обставин судової справи, що надійшла судді до розгляду. Тому це – конфлікт інтересів, пов'язаний з майновим інтересом, а саме: володінням суддею цінними паперами емітента, який є учасником у справі, що надійшла судді до розгляду, або банківським вкладом, кредитом банківської установи, яка є учасником у справі, що надійшла судді до розгляду.

Говорячи про конфлікт інтересів, пов'язаний із немайновим інтересом – особистими, дружніми або іншими позаслужбовими стосунками з особою, яка виконує роботу, що оплачується за трудовим або цивільно-правовим договором із підприємством, установою, організацією, що виступає учасником у справі, яка перебуває у провадженні судді або розглянута суддею попередньої судової інстанції одноособово, або у складі колегії. Неможливо не згадати, коли суб'єктами немайнових інтересів із виникненням конфлікту інтересів є суддя в одній судовій установі і розглядає справи однакової юрисдикції, суддя у відставці і бере участь у справі як сторона, представник сторони, інший учасник справи або зацікавлена особа, коли особа надавала експертний висновок у справі, яку розглядає суддя, коли особа обіймає посаду прокурора, заступника прокурора обласної прокуратури (участь у справі як прокурор немає значення) [10].

У разі виникнення конфлікту інтересів під час безпосередньо розгляду справи судьями до його врегулювання варто застосовувати вимоги Кодексу адміністративного судочинства України, Господарського процесуального, Цивільного процесуального чи Кримінального процесуального кодексів України, а саме норми, якими передбачено підстави відводу судді.

Способи врегулювання конфлікту інтересів визначені порядком роботи Ради суддів України. До цих способів належать: самовідвід та відвід у порядку, передбаченому процесуальним законодавством; розкриття інформації про конфлікт інтересів, якщо після такого розкриття сторонами процесу або іншими зацікавленими особами йому не було заявлено відвід [9].

У процесуальному законодавстві не передбачено, що суддя має детально розповісти обставини приватного інтересу сторонам до того, як буде вирішено необхідність відводу. Сторони повинні бути проінформовані про приватні інтереси судді, щоби мати змогу реалізовувати свої процесуальні права. Розкриття інформації, зумовлене потребою в обговоренні проблемних питань, що можуть стати причиною відводу, безпосередньо до початку судового процесу, а не після. Це все відбувається з метою унеможливлення змарнування всіх зусиль у разі, коли суддю доведеться відвести у зв'язку з виникненням конфлікту інтересів.

Також варто зазначити, що про причини передачі справи іншому судді сторони мають бути проінформовані, це здійснюється з метою запобігання довільній передачі справ. Наявність конфлікту інтересів може бути однією із причин для подання апеляції.

Кодекс суддівської етики наголошує, що неупереджений розгляд справ є основним обов'язком судді. Суддя має право заявити самовідвід у випадках, передбачених процесуальним законодавством. Суддя не повинен зловживати правом на самовідвід [5, ст. 15].

Щоби врегулювати конфлікт суддів, під час здійснення правосуддя безпосередньо керуються положеннями процесуальних законів, залежно від їхньої юрисдикції, як вважає І.Г. Мостова. Насамперед це закони, що містять правила застосування права про самовідвід і відвід суддів. До таких належать: Кодекс адміністративного судочинства, Господарський процесуальний, Кримінальний процесуальний та Цивільний процесуальний кодекси України [8].

Для унеможливлення зловживання правом на відводи, судьям варто дослідити міру приватного інтересу, під час надходження справи заздалегідь визначити питання про розкриття інформації про можливі причини конфлікту інтересів як один із способів запобігання йому й врегулювання такого конфлікту, чекати після цього реакції сторін і осіб, що є зацікавленими у справі. Якщо після того, коли всім сторонам була розкрита ця інформація, жодна не заявила про відвід судді, то такий конфлікт вважається врегульованим. Такий спосіб дуже популярний у країнах Європи.

Також варто приділити значну увагу питанню щодо алгоритму дій суддів під час таких ситуацій. По-перше, суддя повинен чинити все можливе для запобігання виникненню конфлікту інтересів. По-друге, в умовах реального конфлікту інтересів суддя не має здійснювати жодних дій та виносити рішення у справі, що передбачено його повноваженням, згідно із законодавством. По-третє, уживати відповідних заходів для самостійного врегулювання конфлікту інтересів. По-четверте, у разі появи сумнівів щодо наявності конфлікту інтересів, а також способів його врегулювання суддя має звертатися за роз'ясненням до відповідного органу – Ради суддів України. По-п'яте, уживати необхідних заходів для ліквідації наслідків конфлікту інтересів.

Важливим аспектом у дослідженні даної теми є розгляд дій у разі виникнення конфлікту інтересів, який не може бути врегульований процесуальним законодавством. Прикладом такого можуть бути ситуації з виникненням реального і потенційного конфлікту інтересів у діяльності судді, коли вони трапляються поза межами безпосередніх функцій суддів зі здійснення правосуддя. Необхідно виділити дві основні ознаки таких конфліктів. По-перше, здійснення суддею, окрім свої посадових обов'язків, також адміністративних обов'язків у суді, оскільки адміністративними посадами в суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду [4, ст. 20] По-друге, робота в одній судовій установі суддів та їхніх близьких осіб. Для того, щоб уникнути конфлікту інтересів, судьям, які обіймають адміністративні посади в суді, варто дотримуватися таких правил [10]:

1. Повідомляти про потенційний конфлікт інтересів судді до Ради суддів України або подавати добровільні Декларації про приватні інтереси, наявність яких може вплинути на об'єктивність і неупередженість під час ухвалення рішень [9, ст. 8].

Декларування приватних інтересів має бути обґрунтоване, згідно із принципом розумності. Судьям треба скласти перелік близьких осіб, з якими приватний інтерес судді може входити в суперечність із посадовими й адміністративними обов'язками судді, для цього можна керуватися Декларацією про родинні стосунки судді. Не потрібно декларувати всіх сусідів, знайомих, одно-

класників. У декларацію включається інформація суто про найочевидніші та найвагоміші приватні інтереси, які потенційно можуть вплинути на об'єктивність та неупередженість ухвалення рішень.

2. За можливості уникати працевлаштування близьких осіб, стосунки з якими можуть впливати на конфлікт інтересів судді, в одній судовій установі.

У разі, коли близькі особи судді вже працюють у тому ж суді, варто дослідити їхні посади та посадові обов'язки. Для конфлікту інтересів, який не врегульовується способом, визначеним процесуальним законом, мають значення адміністративні посади, які стосуються всіх суддів суду, а саме: посади судового розпорядника, архіваріуса, працівників кадрового відділу суду, консультанта суду, керівника апарату.

Алгоритм дій судді в ситуації, коли конфлікт інтересів не може бути врегульований нормами процесуально права, вважається розглянутим і досягнутим із позиції ужиття всіх можливих заходів для недопущення виникнення конфлікту або коли не вчинено жодних дій у рамках своїх службових повноважень, у разі, коли конфлікт інтересів вже виник. Тепер у разі визначеного реального чи потенційного конфлікту інтересів у письмовій формі необхідно повідомляти про це Раду суддів України не пізніше наступного робочого дня [4, ч. 10 ст. 133]. Саме в Раді суддів України має бути роз'яснено таким суб'єктам, яких саме необхідних заходів треба вжити для самостійного врегулювання конфлікту інтересів. У разі появи сумнівів щодо існування конфлікту інтересів або щодо способу його врегулювання суддя також має звертатися за роз'ясненням до відповідного органу – Ради суддів України. Судді мають виконувати всі рішення Ради суддів України, що безпосередньо пов'язані з алгоритмом дій щодо врегулювання конфлікту інтересів, тому варто вживати необхідних заходів для ліквідації наслідків конфлікту інтересів.

Дослідивши основні аспекти виникнення і шляхи врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів, необхідно звернути значну увагу на відповідальність, до якої можуть бути притягнуті судді, які зігнорували основні правила щодо запобігання таким конфліктам і врегулювання їх.

За порушення правил запобігання конфлікту інтересів суддів і врегулювання таких чинним законодавством встановлено два види відповідальності – дисциплінарну й адміністративну [4, ст. 106; 6, ст. 172–7].

Головною ознакою, за допомогою якої обирають вид відповідальності, до якої може бути притягнуто суддю за порушення правил запобігання конфлікту інтересів і врегулювання такого, є характер конфлікту. Порушення зазначених суддею під час відправлення правосуддя (конфлікт, який урегульовується способом, визначеним процесуальним законом) призводить до дисциплінарної відповідальності, встановленої Законом України «Про судоустрій та статус суддів». На відміну від зазначеного, порушення правил запобігання конфлікту інтересів, який виникає в діяльності судді поза відправленням правосуддя і який не може бути врегульований визначеним процесуальним законом способом, призводить до адміністративної відповідальності відповідно до норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності за порушення правил запобігання конфлікту інтересів і врегулювання його існує низка підстав. Однією з головних підстав є порушення правил щодо відводу або самовідводу судді. Також однією з вагомих підстав для притягнення судді до цього виду відповідальності є виникнення таких ситуацій, коли суддя своєю неналежною поведінкою порочить звання судді чи підриває авторитет правосуддя, саме в аспекті чесності, невідчужуваності і відповідності способу життя судді його статусу або в разі прояву неповаги судді до інших учасників процесу. Зважаючи на ситуативний характер виникнення конфлікту інтересів суддів, варто зазначити ще одну з підстав, як-от неповідомлення або несвочасне повідомлення Раду суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді. Усі ці дії можуть стати головними причинами притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Суб'єктом, що може здійснювати дисциплінарне стягнення із суддів, є Вища рада правосуддя. Такі свої повноваження вона здійснює у встановленому ст. 131 Конституції України та законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя» порядку.

Адміністративна відповідальність суддів встановлена ст. 172–7 КУпАП, положення якої передбачають відповідальність за адміністративні правопорушення в разі порушення суддею правил запобігання конфлікту інтересів та врегулювання останнього, а саме: відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів [6, ч. 1 ст. 172–7]; відповідальність за вчинені дії чи ухвалені рішення в умовах реального конфлікту інтересів [6, ч. 2 ст. 172–7]; дії, передбачені в ч. 1 або ч. 2 ст. 172–7 КУпАП, скоєні особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення [6, ч. 3 ст. 172–7]. Основним видом адміністративних санкцій, що застосовуються за статтею, є накладення штрафу. Додатковим – позбавлення права обіймати певні посади або

займатися певною діяльністю строком на один рік. Якщо суддю було притягнуто до адміністративної відповідальності, то це не звільняє його від обов'язку врегулювати конфлікт інтересів, за порушення правил врегулювання якого його було піддано відповідальності.

Заходами зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів уважаються усунення від виконання завдання, учинення дій, ухвалення рішення чи участі в його ухваленні. Таке рішення ухвалюється різними способами залежно від того, який характер має конфлікт інтересів. Якщо тимчасовий характер, тоді, за умови можливості залучення до ухвалення такого рішення або вчинення відповідних дій інших працівників, рішення ухвалює керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації. Якщо конфлікт інтересів має постійний характер, рішення ухвалює керівник органу або відповідного структурного підрозділу, де працює особа. Керівник органу або відповідного структурного підрозділу, де працює особа, за своїм рішенням може накладати обмеження такої особі, якщо конфлікт інтересів пов'язаний із доступом до інформації, має постійний характер, а також за можливості продовження належного виконання особою повноважень на посаді за умови такого обмеження і можливості доручення роботи з відповідною інформацією іншому працівнику органу, підприємства, установи, організації. Можуть бути застосовані обмеження службових повноважень, але така міра покарання для суддів не передбачена, згідно зі ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя може бути звільнений із посади, або його повноваження припинені.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що конфлікт інтересів, тобто суперечність між приватними та службовими інтересами судді, непокоїть громадськість, є окремим об'єктом антикорупційної політики держави. Хоча конфлікт інтересів не варто ототожнювати з корупцією, зростає розуміння того, що неадекватне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб стає джерелом корупції. Результативна політика запобігання конфліктам інтересів не може полягати суто в забороні суддям мати приватні інтереси. Безпосереднє завдання полягає в підтриманні доброчесності й об'єктивності під час ухвалення ними судових рішень. Законодавче врегулювання конфлікту інтересів має переважно превентивний характер і орієнтоване на створення ефективних механізмів запобігання корупції, як зазначає О.В. Токар-Остапенко [11], із твердженням якого варто погодитись.

Також зазначимо, що питання про запобігання виникнення конфлікту інтересів має бути вирішене самим суддею. Це здійснюється шляхом розгляду спірних питань або інформування сторін про можливу зацікавленість судді до початку судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Конфлікт інтересів: де він є і що з ним робити. URL: <https://www.anticorruption.in.ua/instructions/konflikt-interesiv-de-vin-i-shcho-z-nim-robiti.html>.
2. Роз'яснення окремих положень щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Національній гвардії України. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/konflikt-interesiv>.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.
5. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. URL [https://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](https://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.
7. Лопушинський І.П. Конфлікт інтересів на державній службі: проблеми законодавчого регулювання в Україні. *Наукові праці Черноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія «Державне управління»*. 2010. Т. 130. Вип. 117. С. 11–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2010_130_117_4.
8. Мостова І.Г. Конфлікт інтересів у діяльності суддів: особливості врегулювання. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/insh/konflikt-interesiv-u-diyalnosti-suddiv-osoblivosti-vregulyuvannya.html>.
9. Про роз'яснення деяких питань щодо конфлікту інтересів : рішення Ради суддів України № 40 від 5 липня 2019 р.
10. Справи про адміністративні правопорушення; порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63285168>.
11. Токар-Остапенко О.В. Урегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в Україні. Київ : НІСД, 2013.